

Naujienu Antroji Dalis

NR. 889

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXIII METAI

ALGIRDAS PUŽAUSKAS

NAUJOJI LIETUVIŲ OPERA

Trečiojo Kultūros Kongreso proga, lietuviškoje scenoje pasirodė mūsų jauno kompozitoriaus Dariaus Lapinsko kūriniai "Karalius Mindaugas" ir "Máras", kurių abiejų žodžiai parašyti poeto Kazio Bradūno. Kompozitorių Lapinską jau pažįstame iš "Lokio", todėl prieš "Maro" pastatymą visuomenėje jau girdėjosi speliuojimų, ką naujo kompozitorius parodys. Buvo kalbama apie moderniąją muziką apskritai, pasitaikė ir skirtingų nuomonių.

Modernioji muzika pas mus atėjo nelaukta, netikėta, tačiau gaivališka. Poetas Bradūnas pareiškęs kažkur, kad Lapinskas pasuko mūsų muzikos laikrodį 60 metų į priekį. Su jo apskaičiavimu sutinkant, reikia tik nusistebėti, kad mūsų visuomenė neatsilikto, bet savo entuziastingu pritarimu (ir išpirktais, nepigiais biletais) parodė, kad ji laikrodžio pasukimui buvo pasiruošusi.

"Karalius Mindaugas" ir "Máras" buvo neeiliniai mūsų kultūros įvykiai, todėl reikėtų apie juos kiek plačiau pakalbėti, pažvelgiant kartu ir į moderniąją muziką.

Abstrakti sąvoka

Nereikia būti dideliu filosofu, kad suprastum, jog žodžiai "modernūs", "šių dienų" yra abstraktios sąvokos, kurios vienai žmonių grupei reiškia vieną, o kitai — kita. Dar neseniai ir tokie kompozitoriai kaip Debussy, Ravel ar Bartok buvo laikomi modernistais. O šiandien jie jau seneliai muzikos "naujenybių" pasaulyje.

Kai kurios naujenybės muzikoje yra tokios reikšmės; kad tampa revoliucinio pobūdžio, padaro įtakos ateičiai, kitiems kūrėjams. Kitos naujenybės gimsta ir miršta tuo pat metu, tame pačiame koncerte ar spektaklyje.

Kita abstrakti sąvoka yra "nemirtingumas". Kiek meno kūrinių yra buvę neįvertinti vienos gėntkartės tik tam, kad po kelių gėntkarčių taptų nemirtingais. Neseniai meno varžytynės buvo parduotas impresionisto Monet paveikslas. Už jį sumokėta 1.4 milijonai dolerių. Gyvas būdamas Monet šį paveikslą pardavė už 45 dolerius. Kas tai, — infliacija ar vertybių pakitimas?

Lapinsko "modernioji" muzika kalba apie senus dalykus naujais žodžiais. Tų žodžių pagrindinis tikslas yra būti išgirstais, jie turi sužadinti pergyvenimą, jausmus. Tai muzika, kurioje senos melodijos, aprėdytos naujais drabužiais, ateina į klausytojo širdį ir į jo protą. Jei ji

bus kurta be jausmo, ji jausmų nesužadins. Jos pagrindinis uždavinys yra sužadinti ką nors klausytojuose. Jei ji tą atlieka, ji — viską atlieka. Jai tada nebesvarbios jokios klasifikacijos ar kategorijos.

Kol kas, kiek žinau, Darius Lapinskas yra vienintelis lietuvis, atsovaujantis avantgardinę muziką. Pavergtoje Lietuvoje jaunieji muzikai šią kryptį studijuoja, ją aptaria sąvuoose susirinkimuose, tačiau ten, "socialistinio realizmo" šarvuose dar nepasirodė žymesnių šios srovės kūrėjų.

Lapinsko nervingi, spastiški garsai, asimetrinė kompozicija, jo asmeninis agresyvus stilius, jo sukuriama impresionistinė atmosfera daro jį savotišku, nepakartojamu kitų modernistų tarpe. Tuo labiau, kad jis savo garsams semia įkvėpimą iš senovinių lietuvių raudų, iš tikrų ar asmeniniais prisiminimais nudažytų liaudiškų šaltinių.

Lapinskas avangardistų tarpe turėtų būti laikomas geroku "konservatoriumi". Nežiūrint, kiek "naujas" ir "modernus" jis pasirodytų lietuviškajai visuomenei, jo muzikos metodai yra pusėtinai "senoviški", saikingi, nesistengia sukurti efekto tik dėl paties efekto, bet bandant įjungti visas priemones vienam bendram įspūdžiui, bendram tikslui.

Avantgardistai

Kalbant apie moderniąją muziką, reikia sutikti, kad šalia talentingų kūrėjų, padariusių įtakos savo bendralaikiams, buvo, ir bus įvairių pasroviui plaukiančių peckelių, kurie savo bergždumą bandė dangstyti naujų laikų, neįprastų pakraipų uždangalais. Kaip paprastai, jie toli nenuplaukė, buvo išaiškinti ir po trumpų žybtelėjimų, ramiai nugrimzdo į istorijos dulkykus. Modernistai nebūtinai yra jauno amžiaus žmonės. Prancūzas Oljver Messiaen vienas vadovaujančių naujųjų muzikų yra jau 58 metų amžiaus. Jo kūrybos įkvėpimas buvo paukščių čiułbėjimas ir spalvos...

Jau praėjusiame šimtmetyje ir šio pradžioje ne vienas Europos muzikas domėjosi ir naudojo 24 notų oktavą su ketvirtoniais, kurie jau seniai naudojami Azijos kraštuose. Tokie, kaip meksikietis Julian Carrillo, rusas Ivanas Višnegradsckis, čekas Aloyzas Haba dar šiandien yra sekami naujosios kartos modernistų. Šitokiai mikrotoninei muzikai net gaminami specialūs instrumentai.

Su kompiuteriais ir elektronika atėjo į garsų pasaulį naujų galimų. Juos ėmėsi išnaudo-

FRANCESCO GOYA Y LUCIENTES

Freskos tapyba

ti naujieji kompozitoriai. Sintetinis garsas, su garsintuvais, garsų maišytuvais, garsų filtrais, "potentiometrais" atnešė jauniems kompozitoriams neribotus eksperimentavimo laukus, kuriuose ne vienas paklydo, nužygiuodamas iki beprasmybės, kur efektas buvo vyriausias kūrybos dievas, šaltinis ir versmė. Atsirado automatinė ir matematinė muzika, kur įvairūs garsai buvo atžymimi algebros formulėmis, kaip graiko Xenakio "stochastinė" muzika.

Naujųjų laikų muzika neturi geografinių ribų. Kaip jau minėjau, veltui ieškotum žymesnių jos apraiškų už Geležinės Uždangos, tačiau ir čia yra išimčių. Čekoslovakijos Ilja Zeljenka, Miroslav Bazlik, Jozef Malovec. Lenkijos Penderecki, Gražina Bacewicz, ir kiti toli pažengę avantgardinės muzikos kūrėjai.

Didžiausias moderniosios muzikos centras yra Vakarų Vokietija. Čia Darmstadte kasmet ruošiami tarptautinio garso koncertai, čia suvažiuoja iš visos Europos kompozitoriai pasidailinti idėjomis ir pasimokyti iš daugiau pažengusių kūrėjų. Šiais metais Darmstadto metinėje "studijų savaitėje" dalyvavo apie 180 modernistų. Kitas Vokietijos moderniosios muzikos centras yra Donaueschingenas.

Vienas garsiausių šių dienų modernistų yra Karlheinz Stockhausen, kuris siekia įvairiausios kilmės garsais, visokiomis priemonėmis, su judesiu, šviesu, žodžių ir kitų meno formų pagalba sutverti vieną įspūdį, vieną kūrybinį smūgį, kuris žiūrovą pritrenktų. Jis yra svarbiausias muzikas "pluralizmo"

atstovas, darąs įtaką ir kitiems moderniems muzikams. Jis tapo ne tik kompozitorium, bet ir mokytoju, naujosios muzikos filosofu. Stockhausenas glaudžiai dirba su dekoratoriais, su choreografais, apšvietimo technika. Jo garsams nesvetimi šokėjų kojų traškomai kiaušinių lukštai, scenoje ištemptos stygos, kurias šokėjai užgauna pirštais, dideli metalo gongai trinami šampano taurėmis, masažams vartojamų mašinelių dūzgimas ir kiti garsai.

Operos spektakliuose šis pluralizmas vis daugiau pasireiškia ir įprastiniuose, senoviškuose kūriniuose. Garsusis dirigentas, Berlyno Filharmonijos direktorius Herbertas von Karajan pats asmeniškai išsirenka solistus, pats prižiūri scenos dekoravimą, apšvietimą, choreografus. Tuo pačiu jis vadovauja ne tik orkestrui, bet kartu tampa režisierium, direktorium, totaliniu menininku, kuris sukuria vientisą meno kūrinį.

Mecenatų pareigos

Grijtant prie naujų Lapinsko darbų, tenka sutikti su poetu Bradūnu, kad už laikrodžio pasukimą į priekį turime būti Apvaizdai ir Lapinskui dėkingi. Kartu man kyla mintis, kad ir Lapinskas turi būti dėkingas lietuviškai visuomenei, kad ji sudarė jam sąlygas savo naujus kūrinius pastatyti scenoje. Kaip žinoma, moderniųjų muzikų yra jau nemažai. Jiems tačiau dar labai nelengva įsibrauti į koncertų, tuo labiau į operų sales. Šitokios muzikos paklausa dar labai ribota. Kraštuose, kur

(Nukelta į 2 psl.)

NAUJOJI LIETUVIŲ OPERA

(Atkelta iš 1-mo puslapio)

kultūriniai reikalai tvarkomi valstybės, kaip Čekoslovakijoje ar Lenkijoje, dar galima tikėtis išleisti modernaus kompozitoriaus kūrinys plokštelėse, bet laisvajame pasaulyje tam reikalingi mecenatai. Turtingieji žmonės, paprastai linkę į konservatizmą, todėl jie savo piniginių moderniams kūriniams nelinkę lengvai atidaryti. Jaunieji, entuziastingieji, paprastai, piniginių neturi.

Gal dėl šitokio rinkos ribotumo, paprastai naujų kompozitorių kūriniai rašomi nedideliams ansambliams. Pagal kompozitoriaus užgaidas čia gali būti styginių ar pučiamųjų instrumentų, vargonai, gal dar, pianinas, mušamieji, keli solistai ir viskas. Lapinskas tuo laimingas, kad nežiūrint kokio dydžio orkestro jis užsigeistų, rengėjai su juo nesideri. "Jei reikia, tai reikia" — būna atsakymas, nežiūrint, kad orkestras paprastai sudaro žymiausia išlaidų dalį. Lapinskas turėtų apvaždai būti dėkingas ir už neribotą mūsų muzikos mėgėjų — choristų, šokėjų, organizatorių pasišventimą. Tokio dydžio personalą nusamdyti komerciniais pagrindais būtų tiesiog neįmanoma. Lapinskas, atvažiuojęs į Čikagą rado ne tik puikų organizatorių štabą, rado neišsemiamą šulinį įvairiausių talentų, bet svarbiausia, jis rado ir nuoširdžiai nusiteikusių visuomenę, pasiryžusią remti visus jo darbus pinigais ir geriausiais linkėjimais.

Karalius Mindaugas

Kantatos dalyviams stovint kaip statuloms Mindaugo muziejuje, gidui uždavus kanklių stygas, pasakotojas prabyla apie senosios valstybės įkūrimą, rožančių kalbančius tėvus ir valdovo antspaudą. Sopranas dainuoja žodžius, primenančius pagoniškąsias įkurtuvių apeigas. Gidas, chorai ir pasakotojas pataitomis mini Mindaugo krikštą, jo vainikavimą, dingusią amžių ūkanose karūną, muziejuje pasilikusį karaliaus kardą ir pirmojo Lietuvos vyskupo Kristijono žiedą. Valdovo žygūnas skuba su raštu pas vyskupą, bet protėvių parapiją išganymas pamiršta. Sukyla prieš vokiečius prūsai, šaukdamiesi Mindaugo pagalbos. Nuvykęs Prūsijon, karalius teranda tik sukilėlių vado Herkaus Manto ir jo sesers Nomedos kapus bei kartuvių kilpą. Gidas aiškina muziejuje regimą Mindaugo pilies Vorutos modelį, o solistai ir choras dainuoja apie totorių apgultą tvirtovę, besimeldžiantiems tėvams tikint, kad sienos atlaikys. Tačiau žemaičių girioje karalius nusiima nakvynei šarvus, ir Mindaugo priešo, žemaičių kunigaikščio Treniotos durklas perveria valdovo krūtine. Duetu skamba senoviškoji rauda, o karaliaus kapu lieka kiekvieno lietuvi širdis kiekvienoje gėntkartėje.

Šiame kūrinyje, pavadintame cantata illustrata, kaip tekste (K. Bradūno) sakoma "mes ieš-

kom protėvių dvasios". Nemažai tekste pamaldumo, rožančiaus, krikšto datų, vyskupo, gavenių, užpustytų parapijų, išganymo, atgailų, amžino poilsio, svetimų dievų. Šitie krikščionybės atributai buvo norima sumpinti su pagoniškos Mindaugo gadyinės simboliais, su Treniotos durklu, Herkaus Manto kartuvių kilpa. Bandymas, tur būt, nepavyko. Sėdint šalia kunigo, kazimieriečių seselių salėje, klausiant Bradūno žodžių, gavosi įspūdis, kad mes lietuviai ne tik esame, bet ir visada buvome labai dievobaiminga tauta. "Mindaugė" daug gražių muzikos gabalų. Čia plačiau pasireiškia vokalistai: sopranas Daiva Mongirdaitė, baritonas Algirdas Brazis. Jų žodžiai aiškūs, suprantami, ko nevisada laimėta iš choro. Daug dailių vietų kvartetui: sopranui Margaritai Homkieni, mezzo-sopranui Jonei Bobinien, tenorui Julijui Savrimavičiui ir baritonui Vacloviui Momkui. Didelį ir svarbų darbą atliko du pasakotojai: Leonas Barauskas ir "turistų vadovė" Regina Stravinskaitė. Be jų turinį sekti būtų buvę žymiai sunkiau. Choras, sudarytas iš rinktinių mūsų "profesionaliųjų" jėgų, skambėjo be priekaišto.

Maras

Kaitroms nusvilinus žemę, naktį randama pirmoji maro auka — kerdžius Blinda. Visomis aiséių kalbomis ir tarmėmis skamba "Tėve mūsų" malda ir šermenų rauda, o Mirtis pergalingai taria: Laikas pasibaigs, sustos! Tačiau galutinei pergalėi laimėti Mirčiai reikia sunaikinti Mergaitę, kuri, kaip gyvybės versmė ir simbolis, eina per maro siaubiamą kraštą. Žemdirbių parapijos procesija Dievui permaldauti giedodama neša įžadų kryžių, bet procesijai vadovaujantis kunigas miršta kryžiaus papėdėje. Belieka tik Mirties nesugauinama Mergaitė, kurią lemiamam jų susitikime iš Mirties išplėšia grįžtas iš tolimų šalių giminin kraštan kareivis. Mirtis nugalėta! Lyg iš sapno keliasi maro aukos, savo grįžimą gyveniman simbolizuodamos atvirkštine kalba. Bet mirtis nesunaikinta... Ji vėl reiškiasi naujais darbarties marais: tautų vergijomis, žmonių trėmimais, karais, koncentracijos lageriais. Prasideda visa tai primenantis dramatiškas dialogas tarp gyvenimą teigiančio choro. Jobo istoriją cituojančio kunigo ir įtūžusios Mirties, kol veiksmą nutraukia viską traiskanti technika. Pasiigirsta ne tik siaubingas riksmas, bet ir žmogišką vertę dar neparadusio žmogaus klausimas ir malda: Viešpatie, už ką?

Šios Lapinsko operos pagrindą yra Kazio Bradūno poema "Maras", kuri buvo išleista 1947 metais Vokietijoje. Ji pakeista, papildyta, daug gražių posmų visai išleista. Matomai autorius bendradarbiavo su kompozitoriumi ir prie jo prisitaikė. Apimti žmogaus ne moniško žmo-

gui pavyzdžiai: Pirčiupis, Hirošima, Lietuvos girios, Sibiras, Dachau, Buchenvald, Vietnamas. Pastarojo čia galėtų ir nebūti. Vienu atsikvėpimu juos visus suminėti nupigina visą dramą iki politinio barzdočių pasivaikščiojimo.

Totalinis menas

Pastatymas ypatingai stiprus. Čia reikia sugrįžti prie mano anksčiau minėto totalinio meno. Lapinskas, kaip žinome, buvo ne tik kompozitorius, dirigentas, sumanytojas ir vykdytojas. Jis kišosi į apšvietimą į choreografiją. Šitokiame pastatyme sunku pasakyti, kur glūdi įspūdžio šaknys. Ar apšvietime, ar judesyje, ar žodyje, ar pagaliau, garse. Aišku tik tai, kad išleidus, sakykime, bežodę "Maro" muzikos plokštelę, vargu ar kas gautų tokį įspūdį, kokį gavo spektaklyje. Čia ir glūdi moderniosios muzikos "pluralizmo" paslaptis. Joks elementas savaime nėra išbaigtas šitokiame pastatyme. Kiekviena dalis, atskirai paimta, nedaro įspūdžio. Ji pritrenkiančiai duoda visumą, pateikianti žiūrovui ir kartu klausytojui totalinį pergyvenimą.

Šitokių pastatymų recenzentai turi saugotis nedaryti senoviškais standartais pagrįstų klaidų. Jiems kyla pagunda, aptarus dirigentą ir solistus, prabėgomis paminėti choreografą, apšvietėją, scenos ir dekoracijų kūrėją. Dažnai šitokiuose pastatymuose jie minėtini tuoj po kompozitoriaus. Jiems pavesta įgyvendinti įvairiomis medžiagomis, įvairia technika kompozitoriaus mintį, jo idėją. "Mare" jautėsi ar labai glaudžiai dirbančio kolektyvo, ar tiesiog — viena ranka. Buvo tamprus ryšys tarp kompozitoriaus ir kiekvieno aktoriaus.

"Mare" panaudota technika nėra ypatingai nauja. Atvirkštiniai, iš kito galo sakomi žodžiai, greičiausiai, buvo nelengvi išmokyti. Tą patį efektą galima gauti atgal varant įrekorduotas žodžių juosteles. Stockhausenas juosteles net muziką paleidžia "atbulą" įvairiais greičiais ir tonais.

"Kapitalistų nusikaltimai" pastumėję lenką Penderekį sukurti muziką, pavadintą "Rauda už Hirošimos aukas". Argentiniečio kompozitoriaus Alberto Ginasteros opera "Bomarzo" turi kalbantį chorą, kuris sėdi kartu su orkestru ir komentuoja veiksmus scenoje, kelia įvairių "triukšmą", dejuoja, dūšauja ir kartoją tą patį žodį įvairiomis kalbomis.

Rinktinių jėgos

"Mare" svarbų vaidmenį turėjo nuasmenintas, lyg Marso

baidykle paverstas pagrindinis mūsų "Sprechgesango" aktorius Leonas Barauskas, Mirtis buvo visada lyriška, visada patikima Aldona Stempuzienė. Stiprus, kaip visada, buvo Kunigas — Stasys Baras, geri savo sunkiose rolėse ir jaunesnieji: Kerdžius Blinda — Algimantas Grigas ir Seniūnas Bronius Maciukevičius. Lapinsko kūriniams, atrodo, neišvengiamai reikalingi raudotojai: Kristina Bartulienė, Genovaitė Mažeikienė, Julius Savrimavičius, Vytas Radys.

Svarbų uždavinį spektaklyje turėjo kanadietė šokėja ir choreografė Birutė Vaitkūnaitė. Labai svarbų uždavinį turėjo Arnoldas Giedraitis ir Petras Mikalajūnas. Jie apipavidalino sceną, rūpinosi apšvietimu ir vitražais, kurie sudarė visam veiksmui būtinai reikalingą foną ir atmosferą. Prie jos prisidėjo ir Reginos Stravinskaitės kostiumai. Be jau minėtų ansamblio dalyvių, dainuojančiame chore buvo dar trylika rinktinių dainininkų, ne vienas jų pats solistas ar solistė. Džiugino ir 21 kalbančio choro dalyvis — mūsų jaunimo patys energingieji, visur pribūna atstovai. Atskiro paminėjimo vertas Jurgis Bradūnas, iškabėjęs ilgą laiką ant kryžiaus, nors, sakė, labai užėjo... niežtėti padą.

Atskiro paminėjimo nusipelno pastatymo organizatoriai: Vyriausia Kultūros Kongreso rengimo vadovė Marija Rudienė ir jau dešimtį metų operas organizuojąs Vytautas Radžius.

Šių Kultūros Kongreso pastatymų dalyviai buvo kelių chorų ir ansamblių nariai. Tai nėra pastovus vienetas, kaip Čikagos Lietuvių Opera. Reikėtų linkėti, kad ir ateityje tarp atskirų ansamblių ir chorų žydėtų vieningumas ir talka. Praeityje kai kada to trūko.

Po paskutinio spektaklio p. p. Rudžiai Pakšto salėje suruošė vaišes, kuriose dalyvavo spektaklio veikėjai ir svečiai. Niekur neteko girdėti tokio galingo ir nuoširdaus "Ilgiausių metų", kaip tas, sudainuotas rinktinių mūsų dainininkų. Kiekvienam dalyviui buvo aišku, kad gražiai pradėtas darbas bus tęsimas toliau.

A. VALEŠKOS VITRAŽAS

Lapkričio 19 d. Čikagos Tribune sekmadieninėje laidoje žurnalo priede, įdėjo dail. A. Valeškos per visą puslapį spalvotą vitražo reprodukciją.

Vitražui temą suplanavo William Gropper, o darbą atliko Adolfo Valeškos studija.

Skaldyto stiklo vitražas pavažduoja Biblijos istoriją, bene 11 dalių. Vitražas užsakytas Har Zion Temple, River Forest, Illinois.

Jau išėjo iš spaudos ir galima gauti knygų rinkoje

AMERIKOS LIETUVIŲ POLITIKA

Dr. Kazio Sidlauskio knyga apie Amerikos lietuvių pastabas daryti itakos į krašto politiką. 102 psl. Kaina \$1.50

Knygos bus išsiųstos, jei \$1.50 čekis arba Money Order bus pasiųstas tokiu adresu:

NAUJIENOS.

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

J. VILKAITIS

R. SKIPIČIO NEPRIKLAUSOMA LIETUVA

R. Skipičio antrojo atsiminimų tomo pavadinimas Nepriklausoma Lietuva būtų tikslesnis ir knygos turiniu artimesnis pavadinimas Lietuvos nepriklausomybės metais ar Nepriklausoma Lietuva mano atsiminimuose.

Kokie ten bebūtų atsiminimai, jei jie nėra tiksliai ištikrinti dokumentuota medžiaga ar kitu būdu patikslinti, visada juose daug asmeniškumo, netikslumų ir kitokių trūkumų. Atmintimi per daug pasitikėti negalima.

Teismų praktika gerai žino, kaip atmintis liudininkus ar nusikaltėlius suklaidina. Kartais nuveda į sunkelius.

Nepriklausomos Lietuvos autorius R. Skipičis, iš profesijos teisininkas, savais atsiminimais nėra nei tiems nepriklausomybės metais teisėjas ar kaltintojas, bet dalinai advokatas. Jei ką ir pakaltina, tai tuoj suranda pateisinančių aplinkybių ir tuo išvengia bet ką pasmerkti ar visiškai suniekinti. Visus buvusius pereinamąsias kovingas Lietuvos metais įvairius nepalankius istorijai įvykius dalinai sušvelnina ir juos stengiasi jaukesnėse apystovose parodyti.

Štai pavyzdys:

Psl. 9. Nepriklausomybei atėjant, pasakyta:

"Nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo, be abejonės, norėjo visi aušrininkai, varpininkai, o taipogi krikščioniškosios bei katalikiškosios srovės veikėjai, kaip ir kiekvienas anuo metu sąmoningas lietuvis, tačiau praeito šimtmečio gale ir šio šimtmečio pradžioje niekas to klausimo dar viešai nekėlė, nes visiems buvo aišku, kad mūsų mažai tautai vien savo pajėgumais buvo neįmanoma nuversti didelės Rusijos valdžią ir atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę".

Kam šiandien nėra žinoma, kad 1863 sukiliminiais metais Lietuvos nepriklausomybės klausimas jau buvo viešai iškeltas. Ir dar anksčiau rusų dekabristų tarpe taip pat Lietuvos nepriklausomybės klausimas buvo svarstomas. O jei tas klausimas buvo svarstomas, tai jis turėjo būti gyvas ir viešai žinomas.

Na, jau vien mandagumo dėlei ar galima nutylėti Lietuvos socialdemokratų partijos steigiamojo suvažiavimo, įvykusio 1898 m. gegužės 1 d. priimtą programoje pagrindinį šūkį **Nepri gulminga Lietuva**. Tiesa, ano meto įsleista LSDP programa ir atsisaukimai buvo platinami pogrindyje, kaip ir pats suvažiavimas įvyko slapta, tai gal teisiškai pateisinama, kad "nepriklausomybės klausimo dar viešai niekas nekėlė"... nusisypsosime!

Vilniaus didžiojo seimo nutarimas reikalauti tik autonomijos, buvo kompromisinis, kartu ir diplomatinis, nes nenorėta dar labiau įkaitinti lietuvių santykius su rusais.

Antra, ano meto autonomijos sąvoka kitų buvo suprasta kaip nepriklausomybė. Tai visai suprantama kodėl reikalau-

ta autonomijos su Steigiamuoju Seimu Vilniuje... Juk tokiam St. Seimui priklauso šeiminko teisė, tai yra spręsti klausimas dėl vidaus santvarkos ir santykių su kaimynais...

Be to, tame R. Skipičio pasakyme glūdi ir prieštarybė — jei prisibijant didelės Rusijos nebuvo keliamas Lietuvos nepriklausomybės klausimas, tai kodėl drįsta jis iškelti 1905 m. ir toks klausimas svarstyti Vilniaus didžiam Seime? Juk Rusija tada nebuvo sumažėjusi?

Vokietija taip pat buvo didžiulė valstybė, ir štai net Lietuvos okupacijos metais ir tai pasibaigė metais, išdrįsta iškelti Lietuvos nepriklausomybės klausimas. Pareikalauta leisti susirinkti Lietuvos atstovams Vilniuje 1917 m. aptarti Lietuvos likimą. Tada Vokietija jau buvo užėmusi Rusijos žemės didžiulius plotus.

1918 m. vasario 16 d., prieš vokiečių okupacinės valdžios norus, Lietuvos Taryba paskelbė Lietuvos nepriklausomybės aktą su St. Seimu Vilniuje... Ar lietuvių tauta buvo anuomet tokia baili tauta, pabūgusi ir nusigandusi didelių skaičių?...

R. Skipičis nepasako, kodėl įvyko 1918 m. naujų narių koaptavimas į L. Tarybą. Visa tai vyko didelių ginčų pasėkoje dėl Lietuvos valdymosi formos (monarchijos ar respublikos) ir kas tą klausimą turi teisę skelbti. Lietuvos Nepriklausomybės akte tvino mintis, kad tai būsimo St. Seimo teisė kaip šalies šeiminko. Ir tik atsisakius L. Tarybai nuo pakvietimo Uracho karaliauti Lietuvoj, Lietuvos Tarybon grįžo iš jos išėjusieji nariai ir jau grįžus iš Rusijos tremtinių daliai buvo susitarta L. Tarybos narių sąstatą praplėsti (12—14).

Apie M. Yčą daug prisiminta, ir jis pakylėtas į didelius politikus (17—21), bet St. Seimo ir vėlesniais metais jis politikoje nedalyvavo. Kodėl? Nutylėta, kad M. Yčas net pačių tautininkų tarpe buvo praradęs pasitikėjimą. Na, apie ne taip seniai mirusius — gerai arba nieko. Teisininko padėtis čia nepavydėtina: smerkti nėra noro, o teisinti už ką? Čia vieta taškui.

R. Skipičis negalėjo tylomis praėti pro buvusį Petrapilyj Lietuvos Seimą (23—29). Gerai, kad įdėjo į savo atsiminimus Lietuvos Seimo Petrapilyje abi tada ten aistringus ginčus sukėlusias rezolucijas: Tautininkų-pažangiečių ir Krikščionių demokratų bei Santariečių, Socialistų liaudininkų ir Socialdemokratų.

Tada tų kilusių karštų ginčų esmė ir prasmę suprato didysis Lietuvos teisininkas, santarietis Leonas Petras, teisininkas V. Petruškevičius, teisė tada studijavusi A. Purėnienė-Vienožinskaitė (abu socialdemokratai) ir kiti, bet to negalėjo suprasti ir suvirstinti to ginčo su tautininkais ėjęs karo akademijos gydytojas Nagevičius ir krikščionių demokratų bankininkas Vai-

lokaitis. Iki šiol to nebaigto ginčo esmės nesupranta J. Tubelienė (Ziur. Draugas — Apie Čiurlionį, Vaižgantą ir Urachą).

Kam lemta buvo atmintyje įstrigti ginčo teisės pagrindinis klausimas, o kam "marširavimas"... Visokių esama, visokių ir reikia.

Prisiminta ir Vyriausioji Lietuvių Taryba Rusijoje (29-30). Čia drastiškai mesta, kad į šį reikalą nesijungė socialdemokratai. Jie menamai šliejosi prie Kapsuko Mickevičiaus. Kas gal "šliejosi" prie jo, o kas kietai, neallaidžiai iš tų pačių socialdemokratų kovojo su juo — bolševikų batlaiziu. Neabejojame, kad R. Skipičis skaitė St. Kairio Lietuva Budo, K. Bielinio Penktieji metai. Be to, K. Bielinio būsimame trečiame atsiminimų tome "Gana to jungo" R. Skipičis susiras atsakymą. Čia ne vieta apie tai rašyti.

Maskvoje.

(54-56) R. Skipičis prikiša kankiniu mirusiam Smalsėui-Smolskiui, kad už penketą tūkstančių rublių jis būtų leidęs jam išvažiuoti į Lietuvą, anot žemaičio M. Šlepavičiaus. Šis žemaitis apsiėmė patarpininkauti, gavo iš R. Skipičio penketą tūkstančių ir esą pas Smalstį-Smolksį tam geraširdžiui žemaičiui atsilankius, buvo užtikrinta, kad R. Skipičio laisvė nebus suvaržyta ir nebus daroma jokių kliūčių jam grįžti Lietuvon. Ir tikrai taip buvo. Graži pasaka, tik nebaigta. Nepasakyta į kieno kišenę tie pinigai pateko? Smalstys-Smolksis tokio pasitikėjimo pas bolševikus neturėjo, jis tik tarnavo pas juos. Neturėjo tokios teisės daryti sprendimus, kam leistina grįžti Lietuvon ir kas areštuotinas.

Galop, jei tie penki tūkstančiai rublių ir buvo įteikti Smolskiui, tai prileistina, kad buvo nustatyta imti tam tikrą mokesį už išduotus leidimus.

Ir dabar esama gandų, kad už porą tūkstančių dolerių galima gauti leidimus išvykti iš

Lietuvos. Tokie gauti pinigai eina į sovietinės valdžios išdą, ir ta operacija atliekama neviešai. Tarpininkauja tokioje "operacijoje" paskirti Kremliaus patikimi agentai.

R. Skipičis savo atsiminimuose trumpai sumini kilusį klausimą dėl Lietuvai pasirinkimo monarchinės ar respublikinės santvarkos.

Po Lietuvos nepriklausomybės akto paskelbimo toks klausimas teisine prasme jau negalėjo kilti, nes Lietuvos nepriklausomybės akte pilnateisiu šeiminku buvo pripažintas St. Seimas. Kilus Lietuvos Taryboj klausimui pasikviesti Vurtembergo hercogą Urachą karaliauti Lietuvoje, susilaukė griežtos opozicijos iš M. Biržiškos, St. Kairio, S. Narutavičiaus ir J. Vileišio, nes šie Lietuvos tarybos nariai įžiūrėjo būsimo St. Seimo teisių savinimosi ir Lietuvos nepriklausomybės akto nepabojimo. Todėl šie keturi atstovai iš Lietuvos Tarybos pasišalino.

Įdomu, kad Uracho šalininkų dalis, pasisakiusi prieš St. Seimo priimtą konstituciją, pradėjo nuo 1927 m. Lietuvą valdyti be jos gyventojų atstovybės ir valdžios atsiėmė tik smurto priemonėmis, bet ne parlamentariu keliu.

Ir čia kišo dar Lietuvių Seime Petrapilyje kilusis ginčas, kas turi teisę Lietuvos vardu kalbėti — jos tremtinių dalis, gyvenanti už Lietuvos sienų ir neturinti jokių įgaliojimų Lietuvos vardu sprendimus daryti, ar Lietuvoje gyvenę? Deja, dar iki šiol esama tokių, kurie drįsta priekaištauti, kad tame tremtinių lietuvių seime menamai kairieji pasisakė prieš Lietuvos nepriklausomybę...

R. Skipičis prisimena pirmąjį ministrų kabinetą, sudarytą Lietuvos Tarybos 1917 m. rugsėjo mėn. priešakyje su A. Voldemaru. Deja, be savo deklaracijos ta menamai pirmoji Lietuvos vyriausybė jokiais kitais darbais nepasižymėjo. Ir visų tų darbų didžiuoju stabilu (Nukelta į 4-tą psl.)

GAIDOS MUZIKAMS IR DAINININKAMS

"NAUJIENOSE" GALIMA GAUTI ŠIAS LIETUVIŠKŲ DAINŲ GAIDAS PIANU:

1. Rinkinys lietuviškų liaudies dainelių ir šokių, 16 psl. Rinkinyje yra šios dainos ir gaidos:

1. Tegu giria šlamščia, ūžia, tra-ta-ta	8. Agunėlės
2. Suktinis I	9. Vakar vakarėlį
3. Suktinis II	10. Augin tėvas
4. Kokietka	11. Meilės valsas
5. Padispanas	12. Siuntė mane motinėle
6. Vengerka	13. Čigonai
7. Klumpakojis	14. Pelėda
	15. Noriu miego

Šis gaidų rinkinys kainuoja tik \$1.00.

2. Salomėjos Čerienės DAINOS LIETUVAI, 18 psl. Šiame rinkinyje yra:

1. Lietuvos laukai	4. Rauda
2. Kada girdžiu aš dainą	5. O tėvyne manoji
3. Klajonė	6. Šių metų malda

Šis rinkinys kainuoja \$2.00.

3. Stasio Šimkaus DAINOS, piano vienam balsui, 8 psl.

1. Pfaukia sau laivelis	3. Kur bakūžė samanota
2. Pamyliėjau vakar	4. Ant marių krantelio

Šis rinkinys kainuoja \$1.00.

Šiuos gaidų ir dainų rinkinius galima gauti NAUJIENOSE. Jei atsiųsite čekį arba Money Orderį už gaidas ir pridėsite 25 centus persiuntimo išlaidoms, tai pasiųsime jas paštu. Čekius prašome išrašyti NAUJIENOMS ir pasiųsti tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 So. HALSTED ST., CHICAGO 8, ILLINOIS

R. SKIPIČIO NEPRIKLAUSOMA LIETUVA

(Atkelta iš 3-čio psl.)

džiu buvo A. Voldemaras ir iš dalies M. Yčas. O buvo gera proga tiems vyrams pasirodyti savo organizaciniais gabumais. Šalies gyventojai ištroškę laukė savo valdžios. Tiesa, tuo laiku kietai Lietuvą valdo vokiečių karinė valdžia. Bet jau buvo įmanoma veikti jos užnugaryje. Iš įvairių vietų gyventojai sudarytos delegacijos vyko Vilniun sudarytoje valdžioje pasiteirauti, kas darytina? Be pašėlusiai miglotų nurodymų, ten nieko gero negalėjo išgirsti. Ypač piktinosi kariai, grįžusieji iš Rusijos, toje vyriausybėje išgirdę ruso generolo pavardę, kad tokiais reikalais reikia kreiptis į jį. O šis galvojo ir siūlė kuriais tai strateginiais sumetimais Lietuvos vyriausybei persikelti į Gardiną, nes tai esanti geresnė vieta negu Vilnius. Tada tokių delegacijų dalis, nieko nepėjusi toje vyriausybėje, atėidavo į savaitraščio Darbo Balsas redakciją pasiskųsti ir pasiteirauti, kas darytina? Redakcija galėjo tik patarti pradėti slaptai ruošti vietose sudaryti savivaldybes, kad lemtingai valandai išaušus vietose jau būtų kas tvarką palaikyti.

Dabar apie ano meto tą pirmąją vyriausybę net nesmagu prisiminti. Neturi apie ją ką pasakyti ir R. Skipitis, tik paagrūnėja jos deklaraciją, kuri anuomet nepasistengta plačiai visoje Lietuvoje išplatinti (64-78).

Demokratinis laikotarpis

Čia R. Skipitis suteikia skaityttojui daug žinių, bet dalinai tai bendrybės. (79-86).

St. Seimui skirta vos 17 eilučių. Nesuminėta, kokios politinės srovės tuose rinkimuose dalyvavo, kuris gyventojų procentas balsavo. Nesuminėti istoriniai St. Seimo darbai, tarp kurių konstitucijos nuostatai. O juk lietuvių tautos gyvenime tai buvo pirmiena ir kartu kietas įrodymas, kad lietuvių tauta buvo pribrendusi savam valstybiniam gyvenimui ir demokratijos pagrindais sudarytai vidaus santvarkai. Tiesa, atskirai parašyta apie žemės reformą, ir išsikalbėta apie dvarininkus, bet ne apie valstiečius, kuriuos toji žemės reforma gyvai palietė ir pastūmėjo juos į solesnį gyvenimą. Tos žemės reformos dėka, ūkis sparčiai pradėjo kilti, pasivydamas kitus kraštus, kurie iš seniau garsėjo žemės derlingumu ir savo gaminių našumu bei eksportu tų gaminių į kitus kraštus.

R. Skipitis imasi įrodinėti demokratinės santvarkos klaidas ir kas buvo tokios santvarkos priešas.

Prikišama buvusiai 1926 m. vyriausybei, priešakyje su M. Slezevičium, kad ji nežinojusi apie ruošiamą perversmą.

1926 m. spalio 16 d. politinės policijos viršininkas smulkiai informavo vyriausybę apie kė-

sinimąsi suruošti perversmą ir nurodė kas to sumanytojai. Tas dokumentas Naujienose mano buvo paskelbtas.

Bet reikalas tas, kad vyriausybė nieku būdu negalėjo patikėti, kad tarp karių drausmingų vyrų gali atsirasti tokių neklauzadų ir išsišokėlių.

Vidaus Reikalų ministerija surinkusi tas žinias, tuoj kreipėsi į Krašto apsaugos ministerį Papečkį, įvardijant šiuos karininkus: pulk. — Glovackį, gen. Ladygą, pulk. Petruiti, pulk. Butoką, majorą Šaraušką, pulk. Bobelį, pulk. Brazulevičių, kapitoną Pupeikį ir kitus. Krašto apsaugos ministeris užtikrino, kad nieko panašaus nesama, o vien gandai. Kariuomenė esanti toks drausmingas junginys, kad niekas iš jų nedrįs pakelti rankos prieš teisėtą vyriausybę. Juo labiau, kad tokios vyriausybės sąstatui kariuomenės vadovybė visiškai pritarianti.

Deja, Krašto apsaugos ministeris nežinojo kokių nuotaikų esama tarp kai kurių karių ir nesiėmė žygio gautas iš Vidaus Reikalų ministerijos žinias pagrūdinai patikrinti.

O be to, dar prieš sukilimą Vidaus Reikalų ministerijos saugumo departamento direktorius išvyko atostogų ir nepasiskakė, kur atostogaus. Spėjama, kad jis visai sąmoningai pasišalinio, sužinojęs apie tą galimą perversmą ir to perversmo dieną, tiksliau — naktį.

Smurtininkams įsibrovus į Seimo posėdį, nebuvo kas galėjo teisėtai duoti įsakymą policijai imtis ginklo, nes Vidaus Reikalų ministeris buvo jau sukilėlių sulaiikytas, o saugumo departamento direktoriaus, visos policijos viršininko buvimo vieta nebuvo žinoma.

Skandžiai R. Skipitis klysta, teigdamas, kad šalyje būta didesnio nepasitenkinimo gyventojų tarpe to meto vyriausybę.

Sukilimo dieną anksti rytą, jau buvau savo tarnyboje — savivaldybių departamente. Tada iš visų Lietuvos kraštų tiek savivaldybių veikėjai, tiek apskričių viršininkai klausė, kas daryti, kad atstatyti teisėtą vyriausybę. Deja, nebuvau įgaliojtas kokius nors nurodymus duoti, o juo labiau, nes prezidentas Dr. K. Grinius jau buvo išprievartautas atsistatydinti. Tai jau parlamentine tvarka turėjo susidaryti kita vyriausybė ir su kitu prezidentu.

Galop, policija nebuvo mano tarnybos sritis. Galėjau tik savaldybėms duoti nurodymus, ir tai tik įstatymu numatytoje srityje. Atėjo vidudienį į savivaldybių departamentą ir darbininkų profesinių sąjungų atstovybė pasitarti dėl visuotinio streiko paskelbimo imtinai ir geležinkelio?

Deja, jau buvo vėlu streikas skelbti, nes įvykdytas smurtas jau buvo legalizuotas.

Taigi, iš ano meto vyriausybės pusės buvo siekta ir dabota įstatymo keliu sudrausti neklauzadas. Štai pulk. Glovackis

PEDAGOGINIO LITUANISTIKOS INSTITUTO SIŪLYMAI

Pedagoginis Lituanistikos Institutas turi garbę ir retą proga pateikti Kultūros Kongresui, kaip viešajai lietuvių kultūrinio gyvenimo tribūnai, šiuos lietuviškąjį švietimą liečiančius pasiūlymus:

Pirmas siūlymas

Siūlymo pagrindas. — Per dešimtą metų Institutas savo darbo bare, be kitų lietuviškajam švietimui nepalankių sąlygų, yra susidūręs ir su tokiomis aplinkybėmis, kurios kylo iš mūsų pačių bendruomeninio gyvenimo mechanikos. Viena iš tokių aplinkybių, jau kuris laikas slopinančių lietuviškąją mokyklą, yra švietimo palikimas visų kitų visuomeninių reikalų sąrašo gale.

Tarp švietimo ir kitų kultūrinių apraiškų reikalingos pusiausvyros nebuvimas mūsų bendruomeniniame gyvenime yra sudaręs tokį įspūdį, jog pradėta abejoti net pačios mokyklos reikalingumu. Be daugybės smulkesnių pavyzdžių, tokios emigrantinės pažiūros pavyzdžiu gali būti ir tas faktas, jog kai kurie net stambesnieji lietuvių išeivijos telkiniai ligi šiol dar nespėjo suorganizuoti aukštesniosios lituanistikos mokyklos, o tebesitenkina tik pradine. Kitose gi vietose, kaip žinome, ir tasai pradinis mokslas tebėra apgailėtinais skurdus: vietoj sistemingesnio švietimo tebesitenkinama lietuvišku paldainavimu ir "Kubilo" ar "Klumpakojų" pašokimu.

Jau buvo patrauktas (dėl spaudoje pasirodžiusių šmeižtų) teismo atsakomybėn ir buvo suimtas.

(Bus daugiau)

Tų pačių stambiųjų faktų priminimu čia nieko nekaltinama ir niekam nepriekaištaujama, o šia proga tik primenama, kokio padėty yra palikęs švietimas, kada bendruomeniniame gyvenime teikiama visokeriopa — viešoji ir neviešoji — pirmenybė kitų visuomeninių apraiškų veiksniam. Mokykla, netekusi viešojo dėmesio, tuo pačiu ji netenka ir privačiojo dėmesio. Tokiu atveju mokykla nustoja savo reikšmės, ir daugeliui ji atrodo nebereikalinga.

Jeigu mūsų mokykla būtų karjerinė, tai yra tokia, kurios baigimas reikštų ateities duoną, tai čia, šiame kultūros kongrese, aišku, netektų ir kalbėti apie kokį nors visuomeninių apraiškų pusiausvyros ar viešojo dėmesio nebuvimą. Tačiau nūdien, kada šiai mokyklai skirtas atlikti ne tik idealistinis, bet kartu ir beginklis rezistencinis vaidmuo, tad ir kultūros kongrese nebėra galima tylom praieiti pro minėtos pusiausvyros nebuvimą.

Turint galvoj mūsų dramatišką išeivystės priežastį, mūsų mokykla negali būti laikoma paprastų emigrantų mokykla, o mokykla politinių pabėgėlių, kuriems ne vistik, kokios bus tų pabėgėlių priaugančiosios kartos: gyvasis tautos nuostolis ar gyvasis tautos kapitalas. Apie tai tik emigrantas galėtų negalvoti ir nieko nedaryti.

Šia prasme mažai ko tedarymas, o kai kur ir nieko nedarymas lietuviybės ugdymo apyskaitoje yra palikęs skaudžius nuostolius. Nei laikas, kokio šiame kongrese švietimo problemoms specialiai ir neskirta, nei šių pasiūlymų konspektyvinė forma neleidžia net apytikriai

DĖMESIO

TIK KĄ GAUTAS NAUJAS KROVINYS SOVIETŲ GAMYBOS PREKIŲ

DOVANOS — DIDELIAME KIEKYJE

GINTARAI • SIDABRINĖS APYRANKĖS • LIETOS GELEŽIES STIKLINIŲ LAIKIKLIAI • UKRAINIEČIŲ IR RUSŲ KERAMIKOS (PUIKIOS STATULOS) • PORCELANINIAI SERVICAI IR DAUG KITŲ • MEDŽIO DIRBINIAI • KHOKHLOMA • GORODETZKOJE • BOGORODSKOE • GUZULSKOJE • MATRIOSHKAS • KAVIARAS • RYGOS ŠPROTAI • STURGEON.

GAUNAMI MŪSŲ PARODINEJE PATALPOJE ARBA ČIA ISVARDINTOSE AFFILIATES:

GLOBE PARCEL SERVICE, INC.

716 Walnut Street, Philadelphia, Pa. 19106

Tel.: 215 WA 5-3455

COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.

45 West 45 St., New York, N. Y. 10036

Tel.: 212 CI 5-7905

PACKAGE EXPRESS & TRAVEL AGENCY, INC.

1776 Broadway, New York, N. Y. 10019

Tel.: 212 — 581-6590 — 581-7729

ARBA Į BET KURĮ JŲ SKYRIŲ VISUOSE SVARBESNIUOSE JUNGTINIŲ VALSTYBIŲ MIESTUOSE.

APLANKYKITE, PARAŠYKITE ARBA TELEFONUOKITE VIRŠUJE MINĖTUOSE SKYRIUOSE ARBA TIESIAI Į:

PODAROGIFTS, INC.

220 Park Ave. South (corner 18th Street)

New York, N. Y. 10003

Tel.: 212 — 228-9547

M. ŠILEIKIS

RIVERVIEW PARKAS

(Čiurlionio galerijos Chicagoje Kūrinių Fondo nuosavybė)

tų nuostolių čia suminėti. Tačiau, turint galvoj, jog šio kongreso daugumą sudaro tėvai ir mokytojai, kuriems lietuviybės ugdymo pelno ir nuostolio santykis pirštu prikišamai pažįstamas, tenka laukti, jog čia surašytų siūlymų mintys ir be gilesnio jų pagrindimo bus suprasios ir nepasiliks be realios atgarsio.

Pirmasis mūsų siūlymas, kuris remiasi ne pinigais, o tik rezistencine išeivijos valia, yra pats įmanomiausias:

Atstatyti pusiausvyrą tarp mokyklos ir kitų visuomeninių veiksmų, kas tuo pačiu reikštų ir mokyklos išskėlimą į jai deramą kultūrinę viešumą.

Kaip visa tai atliktina? Mums atrodo, jog kongreso pavedimu turėtų tai spręsti Lietuvos Bendruomenės organai, kurie statistiškai yra apsiėmę rūpintis švietimu ir sušaukę šį kongresą kultūrinėms problemoms panagrinėti.

Antras siūlymas

Siūlymo pagrindas. nuo 1958 ligi 1967 mokslo metų pabaigos, t. y. per 9-nerius metus, į Pedagoginį Lieutnistikos Institutą buvo įstoję 117 klausytojų, iš kurių per tą laiką nutrupėjo 83, arba per 70%. Kaip iš turimų duomenų patirta, nutrupėjimo priežastys yra tokios:

1. Dėl uždabavimo savaitgaliais mokslą nutraukė 40 klausytojų.

2. Dėl aktyvios veiklos organizacijose — 21 klausytojas.

3. Dėl negalėjimo eiti dviejų mokyklų programų (amerikinės ir lietuviškosios) — 13 klausytojų.

4. Dėl kitokių priežasčių — 9 klausytojai.

Tasai jaunimas į Institutą stoji daugiausia savo noru. Ligi šiol dar neteko patirti, jog kuris nors iš jų būtų varu atvartas. Jie daugiausia yra tokie, kurie ne kieno nevaromi stropiai lanko ir baigia vietas aukštesniais liuanistines mokyklas. Daugumas jų yra ir su pakankamu pasiruosimu Instituto programai eiti. Apskritai jaunimas toks, kuris sudaro mūsų tautinio prieauglio elitą, iš kurio, atrodo, ne tik galėtume, bet ir turėtume susilaukti ir taip trūkstamo mokytojų prieauglio. Tačiau realioji tikrovė, kaip tie skaičiai rodo,

dirba mūsų nenaudai. Tie skaičiai taip pat aiškiai rodo, kas atsitinka su tuo mūsų jaunimo elitu, kai jis pasiekia studentinį amžių. Bet tie skaičiai tiksliai dar nepasako, kodėl iš tikrųjų taip atsitinka. Negi 40 jaunuolių metė Institutą ir išėjo savaitgaliais uždabavimui tik dėl to, kad jie pamėgo pinigus? O tai ne visai taip.

Daugumas jų, mūsų žiniomis, savaitgaliais yra dirbę ir dabar tebedirba tik dėl to, kad tėvų uždabio gausnei šeimai išlaikyti nebeužtenka. Pasiteiravus kame ir kokius darbus jie dirba, kiek jie šeštadieniais uždabio, patirta, jog paskutiniu metu laiku daugiausia jų dirbta parduotuvėse ir valgyklose. Viena iš tokių stambių parduotuvė ir, matyt, geriausiai apmokančių, Čikagoje yra Sears-Roebuck'o įmonė, kuri to amžiaus jaunuoliams už darbo valandą mokanti po \$1.25.

Tame nutrupėjusių skaičiuje dalis yra ir tokių, kuriems tas uždabavimas nėra gyvybiškai būtinas, o uždabio tik gyvenamojo standarto gundimi. O kadangi ir vienu, ir antru atveju lietuviškoji mokykla, kaip mūsų visuomeninis klimatas rodo, yra vienas iš pačių nesvarbiausių reikalų, tai šis reikalas pirmiausia ir nubraukiamas. Jis braukiamas ne tik piniginių nepriteklių atveju, bet, kaip iš statistikos matome, ir dėl organizacinės veiklos. Kas darytina, kad taip nebūtų?

Dalis to nutrupėjimo priežasčių, atsiradusių bendruomeninio gyvenimo sąrauge, galėtų išnykti, įgyvendinus pirmąjį mūsų pasiūlymą. Tačiau savaitgalinio uždabavimo priežastis, Instituto nuomone, be specialių priemonių pašalinti jau nebeįmanoma.

Siekiant, kad klausytojai tvarkingai išeitų visą Instituto programą, o tuo pačiu kad tą Institutą ir baigtų, jiems turėtų būti duodamos tokio dydžio metinės stipendijos, kurios prilygtų jų metiniam šeštadienių uždabavimui. Tokiu būdu būtų išvengta ne tik to gyvojo nuostolio, kokį dėl studentų uždabavimo jau dabar turime, bet tuo pačiu studentai būtų sulaikyti ir nuo dažno paskaitų praleidimo. Tokią stipendiją gaudamas, studentas ir patį liuanistinį moks-

lą, o taip pat ir lietuviškąją mokyklą ne vien tik idealistiniu, bet ir realių vertybių matu jau imtų vertinti. Tuo pačiu, aišku, pakiltų ir mokslo lygis. Stipendijos padidintų ne tik baigiačiųjų, bet ir įstojančiųjų studentų skaičių, ko mes visi juk ir siekiame ir dėl ko metas iš meto vis griaužiamės.

Nesiūlydami stipendijų davimo, mes faktiškai sutiktume su mūsų liuanistinio jaunimo, o tuo pačiu ir su mokytojų prieauglio išpardavimu, kas jau ne nuo šiandien juk ir vyksta. Siekdami tam žalingam vyksmui nors iš dalies užkirsti kelią, mes ir siūlome, vaizdingiau tariant, tą jaunimą stipendiniu būdu iš Sears-Roebuck'o atpirkti. Kitos, realios išeities, mūsų nuomone, nebėra: tik atpirkimas!

Ryšium su tuo Pedagoginis Lieutnistikos Institutas šio kongreso proga Lietuvos Bendruomenei ir siūlo suorganizuoti Lietuvoskoje švietimo Stipendijų Fondą.

Trečias siūlymas

Siūlymo pagrindas. — Į Pedagoginio Lieutnistikos Instituto neakivaizdinį skyrių buvo įstoję ir pradėję darbą 65 studentai. Šiuo metu tą darbą dar tęsia 34 asmenys. Statistiškai atsakyti į klausimą, kodėl 31 studentas nutrupėjo, neįmanoma, nes nė vienas nūtraukusis darbą nėra mums nei raštu, nei žodžiu pranešęs, kodėl jo taip padaryta. Atsakymui į tą klausimą duomenų tektų ieškoti iš dalies gal ir paties Instituto darbo struktūroje, o daugiausia jų rastume mūsų švietimo bendruomeninio gyvenimo sąrauge, kas jau buvo užsiminta pirmojo siūlymo motyvuose.

Kad mūsų švietimo karta, auganti tokiose vietovėse, kur tiesioginis švietimo būdas neįmanomas, galėtų pasinaudoti neakivaizdiniu savišvietos būdu, Institutas šio kongreso proga Lietuvos Bendruomenės padalinimams, o kur jų nėra, lietuviškosioms organizacijoms siūlo:

1. Minint Lietuvos valstybės atstatymo sukaktį, be kitų šiai

sukaktiai atžymėti numatyty darbų, pasiimti savo globon ir bent vieną savojo apylinkėj gyvenantį neakivaizdinio skyriaus studentą, kuriam būtų teikiama ir moralinė, ir piniginė parama. Tokios globos atsiradimas būtų atsiradimas reiki-

(Nukelta į 6-tą psl.)

SIŪSKITE PINIGUS

I LIETUVĄ

PINIGAI SIŪSTI PER GRAMERCY

ITEIKIAMI GAVĖJUI KAIP PINIGAI PER BANK FOR FOREIGN TRADE.

Pristatoma per 2 savaites.

Jokių atskaitymų.

JŪSU PINIGŲ GAVĖJAS GALI TUOS PINIGUS NAUDOTI PAGAL SAVO NORĄ.

JŪS ESATE SAUGŪS TIK SU FIRMA TURINČIA LEIDIMĄ, JOKIŲ TARPININKŲ, JOKIŲ PASLĖPTŲ RINKLIAVŲ. PER 20 METŲ VEIKLA BIZNYS JE GARANTUOJA JŪMS PATENKINTĄ PATARNAVIMĄ.

Visos perlaidos pilnai garantuotos ir apdraustos.

Turi Bankų Dept. leidimą ir apdraudą.

Apsidraudę \$20.000.00.

Oficialios USSR kvitos pasirašytos gavėjo.

Kursas:

9 rubliai už \$10.00

Iki \$30.00 — \$2.75

Virš \$30.00 — 10%

GRAMERCY SHIPPING, INC.
744 Broad St., Newark, N. J.

SPECIALUS ŠVENČIŲ PASIŪLYMAS

Visiems Automobiliams, Televizijoms, Transistiniams Radio, Tape Rekorderiams ir kitiems Motociklams — duodama

10% nuolaida — švenčių proga.

Užsakymai už šitas specialias švenčių kainas turi mus pasiekti ne vėliau kaip

iki Gruodžio 29 d., 1967.

Pasinaudokite šiuo pasiūlymu.

SIŪSKITE U. S. DOLERIŲ DOVANOMS PAZYMEJIMĄ pasirinkimui NAUJOSE SPECIALIOSE KRAUTUVĖSE. Jokio mokesčio už šį patarnavimą.

Prašykite mūsų nemokamų katalogų reikmenims, auksklams ir maistui. Duokite DABAR užsakymus Kalėdoms.

GRAMERCY

(Isteigta 1945)

118 E. 28 St. New York, N.Y.

JEIGU NEBŪTŲ SENŪJŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ, NEBŪTŲ IR NAUJŪJŲ!

Prof. Vaclovo Biržiškos "Senųjų Lietuviškų Knygų Istorija" yra veidrodis, kuriame atsispindi pirmųjų lietuviškų knygų kelias. Kietais viršeliais irištos knygos kaina yra tik \$3.00, minkšt. \$2.50. Knyga Jums bus pasiūsta, jei atsiūsite pinigus šiuo adresu:

NAUJIENOS, 1739 So. Halsted Street, Chicago 8, Illinois

J. AUGUSTAITIS

ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA

154 pusl. knyga.

Kaina \$1.50

Nei vienas žmogus, noris pažinti nepriklausomos Lietuvos ir Antano Smetonos valdymo laikotarpį, negalės apsieiti be J. Augustaitis paruoštos studijos. Ši knyga būtina kiekvienam, norinčiam pažinti netolimą Lietuvos praeitį. Lietuvoje gyvenusieji ir Smetonos valdymo laikotarpį pažįstantieji žmonės tvirtina, kad J. Augustaitis teisingiausiai ir tiksliausiai aprašė ir įvertino Antano Smetonos veiklą.

J. Augustaitis knyga galima gauti "Naujienose" darbo valandomis. Kas negali užėiti į "Naujienas", tai prašomas persiūsti \$1.50 čekį arba Money Orderį, pridėdam 20 c. persiuntimui paštu, tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 SO. HALSTED STREET, CHICAGO, ILLINOIS 60608

Gavę pinigus, tuojau knygą pasiūsim.

PEDAGOGINIO LITUANISTIKOS ...

(Atkelta iš 5-to psl.)

kalingos užuovėjos lietuviškajam švietimui tarpti. Kur tokios užuovėjos nebus, ten tarpas tik lietuviškasis analfabetizmas.

2. Tose vietovėse, kur nėra aukštesniųjų lituanistinių mokyklų, skatinti, kad baigusieji pradinės mokyklas stotų į P. L. Instituto neakivaizdinį skyrių aukštesniosios lituanistinės mokyklos programai išeiti. Ta programą išėjusieji priimami į to skyriaus specialinį kursą, kuris taikomas visiems, aukštesniausias lituanistines arba tolygias mokyklas baigusiesiems. Čia, be kitų dalykų, dėstomi ir metodiniai bei pedagoginiai kursai su mokykline praktika.

Ketvirtas siūlymas

Siūlymo pagrindas. — Seniai jau patirta, jog baigusieji aukštesniausias lituanistines mokyklas programinius lietuvių literatūros autorius daugiausia nepažįsta tik iš vardo. Toks pažinimas tiek dalykiniu, tiek tautinio auklėjimo požiūriu yra apgailėtina menkas. Tokio pažinimo menkumo pagrindinė priežastis — neturėjimas laiko perskaityti einamųjų autorių veikalų. To nepadarus, tad ar galima norėti, jog mokyklą baigusysis išsineštų bent kokį eitojo autoriaus kūrybos vaizdą, nekaltant jau apie to autoriaus mąstymo pasaulį. Todėl mūsų siūlymą priaugančioji karta lietuviškojo mąstymo atžvilgiu pasilieka labai nuskriausta.

To dalyko mokytojams, o taip pat ir Institutui, kur dalis to jaunimo ta skriauda nešini čia ateina, yra visiškai aišku, jog toji skriauda tų mokyklų turima mokamąja galia pasilieka nebeatitaisoma. Ir taip pat aišku, jog toji skriauda virsta pačios lietuviybės skriaudomis. Viena iš tokių skriaudų yra atplyšimas nuo lietuviškojo mąstymo.

Todėl tie, kurie lietuviybės nykimo priežasčių šaknis ne tik nujaučia, bet ir pirštu prikišama jai mato, negali jų neparodyti ir atokiau nuo lietuviškojo švietimo stovinčiai visuomenei ir negali nepasiūlyti priemonių tokiai negaluojančiai padėčiai laisvyti.

Viena iš tokių realiausių priemonių lietuviškajam mąstymui ugdyti bei jam grūdinti, mūsų nuomone, turėtų būti

Lietuvių rašytojų pažinimo konkursai

su piniginėmis premijomis. Jie pradėtini, minint Lietuvos valstybės atstatymo sukaktį, ir tęstinai toliau, nenutrūkstamai.

Pirmuoju tokio rašytojų pažinimo konkurso autoriumi galėtų būti pvz. Vincas Krėvė. Perskaičiusiam visus jo raštus ir atsakiusiam komisijai pvz. į 10 klausimų skiriama, sakysim, 300 dolerių, o atsakiusiam į mažiau klausimų ta suma proporcingai ar kitaip kaip galėtų būti mažinama.

Nenagrinėdami tokių konkursų vykdymo technikos, kuri galėtų būti vienokia ar kito-

kia, mes čia tik siūlome patį konkurso principą, kaip galimai veiksminga priemonė jauniosios kartos įvedimui į lietuvių rašytojo mąstymo pasaulį, ko jokia mūsų mokykla nei savo programinio laiko rėmuose, nei namų skaitybos skatinimu šiuo metu negali pasiekti.

Juk moksleiviai, kaip ir suaugusieji, kiekvienas turi savo reikalų sąrašus. Ir čia, kaip dažnai ir suaugusiųjų sąrašuose, lietuviškosios mokyklos reikalai stovi pačiame sąrašo gale. Kad tie reikalai šoktelėtų bent į to sąrašo vidurį, reikalinga kokia nors veiksminga, reali paskata, kuri priverstų atsirasti ir norui, ir laikui.

Gyvenamoji tikrovė mums visiems rodyte rodo, jog idėjinį vertybių skiepijimas tik nuogu idealistiniu žodžiu dažniausiai esti tolygus namų statymui ant smėlio. Tik apsidairykime mūsų kultūrinėje aplinkoje ir be žiburio pamatysime, kiek jau esama čia užaugusių lietuvių, nebe lietuviškai mąstančių, nors lietuviškai tebekalbanciu. Jie mąsto, kaip dabar įprasta sakyti, kitomis dimensijomis, nes jų mąstymo girnose trūksta lietuviškų dimensijų grūdo, kokio jie nėra gavę lietuviškojo švietimo laikui.

Todėl, tokių grūdų aruodu laikant lietuvių rašytojų kūrybą ir grindžiant lietuviškąjį švietimą realiųjų vertybių pagrindu, šio kongreso proga Lietuvių Bendruomenė ir siūlo ma organizuoti

Lietuvių rašytojų pažinimo konkursus su piniginėmis premijomis.

Penktas siūlymas

Siūlymo pagrindas. — Kultūra be mokslinės kūrybos būtų tik liaudiška kultūra. Turint galvoj lietuviškąją išsivijos kultūrą, jos moksliniu nugarauliu tenka laikyti kalbą, literatūrą, istoriją. Tų sričių moksliniu priaugliu jau ne nuo šiandien garsiai rūpinamasi, o tyliai nieko dar nedaroma. Žinant, jog lietuviybės išsilaikymui kitų kultūrų platuose ne užtenka vien liaudiškosios kultūros apraiškų, o reikia ir mokslinės kūrybos darbų, kokiais nūdien mūsų mūsiskėje išsivijoje praktiškai bene mažiausiai tesusielojama, todėl šiame kultūros kongrese negirdomis nepraeitina ir, pro šią lietuviškojo švietimo sričiai priklausančią problemą.

Pedagoginis Lituanistikos Institutas, kuris ruošia mokytojus bendrojo lavinimo mokykloms, tuojau pats bus reikalingas jaunesniųjų dėstytojų su pilnu moksliniu pasiruošimu. Žinant ir matant, jog senasis dėstytojų personalas bėra trumpalaikis, o tokio priauglio tiek mokomajam, tiek moksliniam darbui dabartinėje padėtyje net nebėra iš kur ne laukti, todėl kongresui, o tuo pačiu ir Lietuvių Bendruomenės švietimo

ALFONSAS NAKAS

Stepono Strazdo eilėraščių rinkinys

Prieš beveik šešerius metus (1962. I. 8) miręs Steponas Strazdas Lietuvių Enciklopedijoje pristatytas kaip laikraštiniškas. Tik biografijos gale (žir. LE XXIX t., 34 p.) pasakyla: S (Strazdas) yra rašęs ir eilėraščių, kurie buvo spausdinami Aušrinėj, Kovoje, Keleivy ir kt. Pasirašydavo savo tikrą pavardę, Valonis ir kt." Tiek ten apie St. Strazdą — eiliuotoją. Mat, LE minimas tomas išėjęs 1963 metais, o St. Strazdo eilėraščių rinkinys... Kurgi data? Deja, išleidimo data praleista ir tik zip-kodas byloja, kad neseniai, gal 1966 ar 1965 metais.

Eiliuotojų turime eibes. Ypač iš naujųjų ateivių tarpo. Nepriklausomybės laikotarpy pretendentų į poetus pridėjo kaip grybų. St. Strazdo kūrybos 156 puslapių knygelė, talpinanti bene 134 eilėraščius, pritaikius šiandieninės kritikos mastą, paliktų beveik žemiau vidutiniškumo. Bet tai nėra šių dienų eilėraščiai, tad juos kitaip ir reikia traktuoti.

Šio pomirtinio, paminklinio leidinio leidėja, velionio žmona M. Strazdienė "Leidėjos žodyje" pasisako, kad St. Strazdo eilėraščius surinkusi iš periodinės spaudos, išbarstytus eilėse laikraščių per daugelį metų. Esą jų dar pasilikę rankraščiuose ir neįmanoma visko sutvarkyti, sutalpinti. Šiuo rinkiniu susidomėjau, kai pradėjau sekti daktar. Iš 134, 80 eilėraščių pažymėti parašymo data. Ir ką gi?

organams pabrėžtinai siūloma atkreipti savo dėmesį ir į šią visiškai apleistą kultūros sritį.

Nesileisdami į smulkesnį tos problemos nagrinėjimą, mes siūlome:

1. Negaištant pradėti teikti studentus lituanistikai studijuoti tuose gyvenamųjų kraštų universitetuose, kur tokie dalykai jau nuo šiandien dėstomi. Be kitų, čia tuo tarpu pabrėžtinai paminėtini du tokie universitetai:

Filadelfijoje — University of Pennsylvania ir Čikagoje (Evanstone) — Northwestern University.

Siuose abiejuose universitetuose teikiama lituanistikos mokslo laipsniai (magistro ir daktaro). Tačiau šiuo metu mūsų turimomis žiniomis ten nėra nė vieno lietuvių studento. Tad ir šis faktas pirštu prikišama rodo, jog ir čia lietuviškojo švietimo reikalai tebėra nustumti į visų kitų reikalų sąrašo galą.

Tačiau, turint galvoje tai, jog lietuvių studentijoje dar esama studentų ne tik patriotų, bet, pasakytume, ir su lituanistinių mokslų aistra, todėl tikėtina, jog tokie studentai nutrins aną emigrantinės kultūros dėmę. O kad tai pradėtų reikštis tikrovėje, kaip kitas, taip ir šią lietuviškojo švietimo problemą pirmiausia tenka iškelti į kultūrinę viešumą ir pa-

Rašyta 1908—1924 metų laikotarpy. Taigi, pradėta tuoj po Maironio, kartu su ankstyvuoju Mykoliaičiu-Putinu ir ankstyvuoju Mykolu Vaitkum. O baigta dar prieš keturvėjininkus. Produktingiausio St. Strazdo gi būta 1911 (duota 17 eilėraščių), 1912 (23 eilėraščiai) ir 1913 metais (16 eilėraščių). Manau, kad ir iš tų penkiasdešimt kelių nedatuotų, dauguma priklauso miniamam kūrybingiausiajam laikotarpiui ir taipgi prileidžiu, kad po 1924 metų jis jau nieko nebe parašė, arba parašė tiek mažai, kad nebeverta minėti. Kodėl taip, galėtų, tur būt, bent dalinai paaiškinti pati M. Strazdienė, ir tai būtų nepaprastai įdomu.

Rinkinio pradžioje talpinami trys paskiri eilėraščiai: testamentinis "Troškimas", dedikacinis "Aušrinėi" ir "Suskambėjo kanklių stygos", skliausteliuose dar pavadintas "fragmentu"). Štai, pirmasis "Troškimo" posmas:

Kuomet pastaroji ateis valanda

Ir kūną apleis-tas, kas įėgų priduo-da,
Aš vieno prašyčiau gyvųjų — fada
Nekaskite manęs į požemį juoda.

Kaip norėtusi čia antrą ir ketvirtą eilutes ištaisyti, kad žodžiai "įėgų" ir "manęs", gautų kirtį kur reikia. O jei dar ir pirmąją eilutę truputį pakeitus, išeitų visai sklandus posmelis, skambas kad ir šitai:

Kuomet paskutinė ateis valanda

Ir kūną apleis, kas įėgų jam priduo-da,

statyti ją mūsų bendruomeninio gyvenimo mechanikoje greta Lietuvos laisvinimo primato.

2. Kad šis, kaip ir kiti lietuviškojo švietimo siekimai, nepasiliktų tik žodiniiais kongresų rūpesčiais, patriotinei lietuvių visuomenei tektų šiek tiek pasispauti, o kartais gal ir diržus kiek paveržti. Telkiant studentus lituanistinių mokslų misijai, neužteks nuogo patriotizmo; jį teks pagrįsti realia vertybe — pinigų. Kiekviename krašte ir kiekvienas mokslas perkamas grynais pinigais. Vaizdingiau tariant, kiekviena tauta savo priaugančiąją kartą ateičiai turi nupirkti. Ar mes, lietuviai, kitaip galėtume galvoti?

Kas tais pinigais turėtų rūpintis, mūsų jau buvo užsiminta antrajame siūlyme. Nepaisant to, čia iškyla ir stipendijų šaltinio klausimas. Nors tikriausiai atsirastų ir ne vienas individualus mecenatas, tačiau apskritai visuomenės akys tuojau nukryps į Lietuvos Fondą. Todėl ir to Fondo siekimas sutelkti milijoną dolerių lietuvių kultūrai kelti yra be pasigailėjimo remtinas. Čia, va, gal ir tektų pasiveržti diržus visų kartų lietuviams, minint Lietuvos valstybės atstatymo sukaktį.

Pedagoginis Lituanistikos Institutas

Aš vieno prašyčiau gyvųjų — tada
Nekaskit manęs jūs į požemį juoda.

Čia posmelį "pataisau" parodomas, kad St. Strazdo eilėraščių tereikia tik mažos korektūros ir jie būtų sklandūs, lengvi skaityti, ausies nerėžtu. O posmų kaip pirmasis "Troškimo", yra begalės. Vietomis tik poezijos kirtis nesutampa su eilėdaros kirčiu, vietomis gi ritmas visiškai sušlubuoja. Vietomis tas ritmo luosumas yra toks absurdiškas, kad imi netikėti, jog tai paties eiliuotojo klausos stoka ir kad tai ne periodikos korektūros klaidos. Yra labai sklandžių posmų, kaip šis:

Suskambėjo kanklių stygos,
Suskambėjo sidabrinės...
Plaukia raudos liūdnos, ilgos,
Atminimų pinas pynės...

Toliau rinkinys suskirstytas į keturius pagrindinius skyrius: "Darbo garsai", "Gimtinė", "Nuotaikos buityje ir gamtoje" ir "Pašaipos — sąmojai".

Pirmame skyriuje, kuriame telpa 30 eilėraščių, St. Strazdą matome ne jausmų žmogų, o politiką - socialistą. Eilėraščiai čia rašyti ne širdimi, o galva, ne tam tikrai nuotaikai susidarius, bet reikalui atėjus, pagal partijos draugų ar redaktorių užsakymus. Štai, pačio pirmojo eilėraščio ("Darbe") pirmas posmelis:

Diena ar naktis,
Tarsi rausva gija
Bėga rijų rija
Viena ta pati mintis:
Gims, gims
Tas, kurs seno vietą imsi!

Arba pirmas posmelis iš eil. "Gegužės pirmoji":

Brolį viendali,
Raudos į šalį!
Rimk... nesiguoski vargais!
Ein milioninė,
Skamb sutartinė, —
Stoki eilėn su draugais!

Arba posmelis i, eil. "Vėl kraujas paplūdo":

Kankinkite mumis,
Despotai tironai,
Ir gerkite mūs kraują skaniai!
Nebetoli laikai, —
Sukils milijonai,
Kur vargsta ir kenčia seniai.

Paskutinysis rašytas 1908 metais ir, atrodo, taikomas carui. Nežinau, kokius jausmus tokia "poezija" kėlė anų dienų beveik beraščiui skaitytojui, bet dabar tokie posmai, pergyvenus visokias okupacijas, pergyvenus panašios "poezijos" antplūdį jau pirmojo bolševikmečio laiku, verčia žiovauti ir snūduriuoti. O vis dėlto nepasakysiu, kad blogai leidėja padarė, juos į rinkinį sudėdama, nes ne St. Strazdas kitus kopijavo tokioj "revoliucinėj poezijoj", o greičiau kiti kopijavo jį.

Patys geriausi St. Strazdo eilėraščiai yra patekę į "Gimtinės" ir "Nuotaikų buityje ir gamtoje" skyrius. "Gimtinė" teturi vis 10 eilėraščių ir beveik visi jie geri. Įdomi 1917 metais rašyta baladė "Užmiršta pilis" (autoriaus pavadinta "fragmentu"; tą žodį jis keliose vietose vartoja). Gražus, lyriškas, liau-

dies motyvais eilėraštis "Kaimė". Štai, pora posmelių:

Vai, sielvartėlil
Grižk, sapnužėli —
Grižk, pamiršai tu našlaifę:
Mane, vienužę,
Mano dalužę, —
Bėdžia, beturte mergaitę...

Ir rytužėliais,
Ir vakarėliais
Esmi Dievulio maldavus:
Vai, kaip norėčiau,
Vai, kad galėčiau
Dar sapnuot, kaip sapnavus!

Vietomis, tiesa, čia labai ryški Maironio įtaka, kaip šiame posmelyje, eil. "Nemiga":

Atsimenu buvo... Taip, buvo sapnai,
Draugai ir svajonės sparnuotos!...
Ei, valandos mielos, kur dingot nūnai
Jūs, laiko bangų nuskaautos?

Arba tiesiog kopijuojamas Vaičaitis, net eil. pavadinant, "Yra šalis", tik pritaikius brutalų, "revoliucinį" turinį:

Yra šalis, kur upės teka
Nusidžiausios rausvai...
Šalis kur žmonės žmones plaka
Be jokio atsako už tai!

Eilėraščių "Iš liaudies motyvų" norėčiau cituoti išties. Jo turinys, tiesa, irgi socialistinis, bet lyriškai išsakytas. Štai, pradžia:

Vai, aš bernelis,
It sakalėlis
Barniai, rūgones — mane dalužę.

Bara tetušis,
Bara motušė,
Išmėtinėja, pyksta mergužė.

"Dieve tu manol
Ką gi jis mano?!

Knygon įknibęs sėdi ir sėdi!

Arba ve — lapa
Braižo vis... tepa —
Valgyti duona dar nesigėdį.

Puikus eilėraštis "Snaigės". Grakštūs "Lietužėlis", "Pirmas sniegas", "Lik sveika...", "Nors daug". Pastarasis — erotinis. Žemiškai meilei aukojamas Dievas ir amžinasis gyvenimas. Štai, pirmasis posmas:

Nors daug pasaulyje žinau
Gražybių lobių visokių, —
Už viską tą aš nemainau
Vien tavo mėlynų akių!

Panašių puikių posmų iš gana gausių erotinių eilėraščių būtų galima visą eilę pacituoti. Ir labai daug gražių posmų sukurta gamtai, kaikurioms metų apraiskoms. Pav., "Žiema", iš trijų tik viduriniame posmelyje turi du nereikalingus, dėl ritmo ir rimo pridėtus, žodžius. Pirmasis ir trečiasis posmeliai — puikūs:

Baltos šakos linksta, linksta,
Sniego jūron viskas dingsta, —
Glūdi, stingsta.

Tylu, tylu! Man patiktu,
Kad ilgai, ilgai taip liktu:
Snigtų, snigtų...

Žiemos ir sniego tema labai geras triposmis "Troškimas", kurio paskutinį čia pacituojau:

E, baltosios klajūnės snaigės,
Troškima mano sužinokit,
Ledy lelijom jį kaišykite
Ir ryt Aušrinei dovanokit!

Labai geras, gilus jausmo persunktas, eilėraštis "Ant ka-

po". Matomai, ant sušaudyto revoliucionieriaus ar kitokio kankinio kapo. Cituoju paskutinį posmą:

Tik vėjas vis švilpia, lakioja,
Lyg žirgas nuo vadžių paleistas,
Ir, rodos, jis kapui kartoja:
Apleistas, apleistas, apleistas!...

Lyriškas, liaudies motyvais, 1911 m. rašytas "Mano mergelė". Pirmas posmas:

Mano mergelė,
Mano godelė,
Darbelių darbejėlė
Ir verpejėlė
Ir audėjėlė
Ir šieno grėbejėlė.

Net šiame, "Nuotaikų gamtoje ir buityje", geriausių ir gausiausių eilėraščių skyriuje, yra balasto, kurio jokiū būdu nereikėjo į rinkinį dėti. Štai nesklanziausio eiliavimo tipingas pavyzdys iš eilėraščio "Mano sapnai":

Aš netrokštu garbės ir turtų.
Vai, kas kitas masina žionai...
Nepriklausantis aš noriu būti nuo
kitų, —
Pasidžiaugti su savo sapnais...

Ir tas eilėraštis rašytas 1917 metais, taipgi pačiame kūrybiniame subrendime. Už dviejų gi puslapių talpinamas, nors turiniu ir socialistiškai - propagandinis, tikras sklaidaus eiliavimo perlas "Miestas", rašytas 1912 metais.

Va, pirmas iš trijų, lygiai sklandžių, posmelis:

Rimo aplinkui užimas dieninis, —
Poilsiu patalas tiesias.
Viską apsupo ramumas naktinis, —
Ilsis milijonas — miestas.

Nors autorius keliose vietose pasisako prieš religiją, prieš tikėjimą Dievu, velniais ir pragaru, bet rinkinyje yra pora stipriai religinių eilėraščių. Žinoma, kalbama našlaičių lūpomis ir skundžiamasi. Bet juk skundai, argi nėra maldos? Va, posmas iš išties lyriško, jautraus "Kam, o, Dievuli..." eilėraščio:

Kam, o, Dievuli, mano kiemelį
Laimė užmiršo? Ašaros vienos!
Kuo ir už ką gi aš prasikaltęs,
Kad nuolat drėgsta mano blakstienos?

Paskutiniame skyriuje, "Pašaipos — sąmojai" sudėta 13 eilėraščių. Juose šaipomasi iš mergelių, iš visuomenės pseudo-veikėjų, iš tuometinių politikuotojų. Dauguma jų, ypač politiniai, yra gyvento laiko ironijos ir juos skaitydamas šypsotis neprisiverti. Eilėraštis "Elzytė" rinkinyje neturėjo rasti vietos. Ten pajuokiamas ne mergaitės kuri yda, bet jos... nosis, lyg ji dėl to būtų kalta.

Iš cituotų posmų jau galima suprasti, kad Steponas Strazdas, kai jis savo eiles Amerikoje rašė, galėjo drąsiai vadintis neeiliniu poetu. Jam lygūs arba tobulėsnai eiliuotojai, gyvenę tuo laiku Lietuvoje, arba mokslus eidami rašę Rusijoje, buvo tikrai tik ant pirštų suskaitomi. Nežinau, kito tokio šiame krašte.

Velionio našlė, rinkinį išleidama, tikrai pastatė savo vyrui patį gražiausią paminklą. Rinkiniu vėta susidomėti poezijos mėgėjams ir literatūros kritikams. Gerų posmų, gal ir daug geresnių, negu mano cituotieji, rinkinyje yra labai daug.

Mėlyname rinkinio viršelyje, puslankiu, didėlemis raidėmis išrašyta: "Steponas Strazdas". Puslankio apačioje: "1884. XII. 15 — 1962. I. 8". Viršelio vidury, irgi mažomis raidėmis: "Eilėraščių rinkinys". Ir apačioj — juoda stilizuota gėlė, kažkas tarp aguonos ir tulpės. Trečiame puslapy pažymėta, kad leidėja yra M. Strazdienė, 592 E. 6th Street, So. Boston, Mass., 02127. Spaudė Lietuvių Enciklopedijos spaustuvė. Knygos kaina — 2.50 dol.

— Didelis menas ir mokslas yra senesnis už žmogų, nes žmogus miršta, o jo kūryba gyvena. Dar tebėra "gyvi": Aristotelis, Platonas, Homeras, Praksitelis, Rembrandtas, Michelangelo ir tūkstančiai kitų.

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILIJONUS dolerių savo apdraus-tiems nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus sąvitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudus tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokių amžių asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudus mokeskis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopą, veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbą.

Gausit spausdintas informacijas, teigu parašysit.

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA
307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10007

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

ISPŪDINGA DAIL. ŽIBUNTO MIKŠIO PARODA ČIURLIONIO GALERIJOJE

Praėjusį šeštadienį Čiurlionio galerijoje Chicagoje buvo atidaryta Paryžiuje gyvenančio dailininko grafiko Žibunto Mikšio paroda. Parodą surengė Santaros-Sviesos Federacija. Į atidarymą atsilankė daug žmonių, ypač jaunimo. Parodą atidaryti pakvietė vienas iš santaričių (pavardės nesužinojau) Birutę Bulotaitę, kuri trumpai apibūdino dail. Mikšio kūrybą.

Išstatyta 85 grafikos darbai.

Dail. Žibuntas Mikšys gimė Kaune 1923 m. Studijavo Nuerbergo ir Stuttgarto meno akademijose. Kurį laiką studijavo grafiką Chicagos Meno institute. Nuo 1962 m. apsigyveno Paryžiuje. Nusveriamą parodos pusę sudaro 51 mažo ir beveik pašto ženklelio didumo su dideliu jautrumu atlikti ofortai ir vienas "sausas adatas", 8 lino raiziniai gan didelio formato rašmeniniai paveikslai su įvairiom kalbom įrašais, pvz., liaudies daina — "Skrido vanags", "Kad būt sugrįžtama", "Ballade des dames du temps jadis" (F. Villon) ir t. t. Stiprūs juodos galtas raiziniai duoda stiprų kontrastą, bet reikia ilgai ir gerai išžiūrėti, kad galėtum išskaityti eiliuotus žodžius ir atskiras parafrazes.

Tačiau mažojo formato ofortai, kurie paprastai sudaryti ciklais net iki 6 atskirų paveikslų, Mikšiui būdingiausi ir įdomiausi žiūrovui. Taikli, taupi ir grakšti linija, sukomponuoti paveikslukai daugiausia fragmentine tvarka, turi išsako-

mąją vertę, o kartu ir estetinę vertybę. Dailininkas savo kūryboje įpina žodį surasdamas jam tinkamą vaizdinę priemonę ir vietą. Nemažai humoristinių vaizdelių, būtent — "Judita be vainos galvą nukirto", Palejstuwiste tiktaj ira be waj-siaus" ir pan. Visuose ofortuose išlaikyta formos visuma ir vientisumas. Žibunto Mikšio linijos jautrumas ir meilė darbui, tai antroji jo rašmeninės grafikos dorybė.

7 ex librisai: 2 Stasio Pilkos, Zenono Ivinskio, Zuzanos Arlauskaitės-Mikšienės ir kitų.

Nesinori praeiti nepaminėjus dar šešių Senamiesčio ciklo piešinėlių, kurie tebėra realistiniai architektūros paveikslukai, bet ir šie primena klasišką grafikos stilių, iš kurių vienas (kat. nr. 31) buvo jūry komisijos atrinktas Čiurlionio galerijos Kūrinių Fondui.

Yra 22 kostiuminės figūros, tai romantinių laikų žmonių drabužiai, skirti teatrui — aktorių personažai, iš G. Buechnerio "Leonci ir Lenai" veikalo. Kostiuminės figūros nepaprastai išraiškingos ir juokingos: policininkai, rūmų poetas, kaimiečiai, tarnai ir t. t.

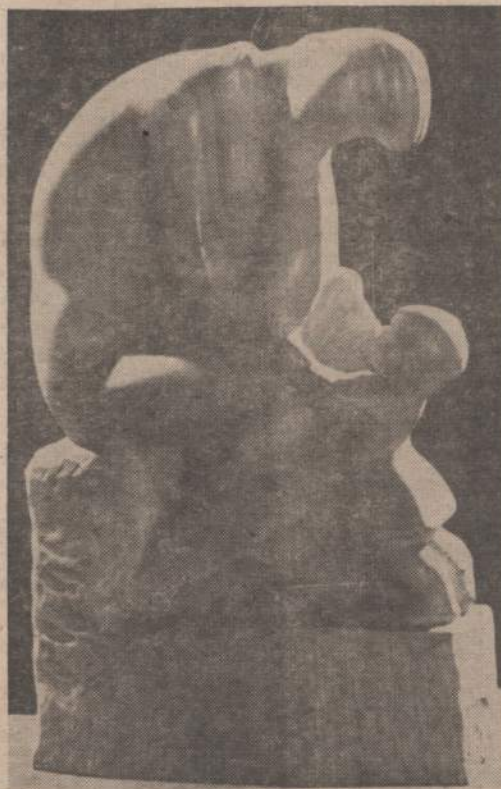
Patartina parodą pamatyti.

Paroda tęsis iki gruodžio 10 d. Atdara kas vakarą nuo 7 iki 9 val. Savaitgaliais — nuo 12 val. iki 9 v. v. mš.

— Menu vadiname visas jo šakas — muziką, literatūrą, dailę ir t. t.

DAGYS
Skulptūra.

(Iš neseniai išleistos J. Dagio monografijos)

Ar visuomenė skolinga menininkams?

1967 m. lapkričio 26 d. New York Times meno kritikas John Canaday atsako jam pateiktus klausimus. Be kitų įdomių paklausimų, vienas buvo toks:

Ar visuomenė skolinga menininkams šiandien?
Canaday atsako:

Tokio klausimo prasme menininkas yra ypatingos rūšies asmuo, kuriam mes turime ypatingos rūšies moralinę skolą — publika visiškai nieko neskolinga menininkams.

Prileiskim sau, jeigu dailininkas labai silpnas arba kvailas, ekscentriškas, arba per daug jautrus, jog jo negalima laikyti normaliu asmeniu, yra pažeminimas. (Yra menininkų, kurie šitą prielaidą pažįsta). Yra manoma, jog menininkai yra aukščiausios žmonių veislės, todėl jie neturi būti remiami arba išlaikomi, tik su viena

išimtimi — tūkstančiais.

Net tuo išskirtinu atveju menininkas pats savimi pasirūpina, be ypatingos pagalbos iš mūsų, ir todėl, kad jis yra aukštesnis, kaip kiti tos ar kitos srities aukštieji asmenys, kurie gerai verčiasi mums nesirūpinant.

Publika tik tiek skolinga menininkui, kiek mes visi skolingi visiems. Tai teisingas pasisveikinimas su idėjomis mainais.

Matomai klausėjas į šį dalyką rimtai žiūri — ar visuomenė skolinga menininkams — teisingiau: kuo skolinga? Kodėl gi šiandien mes skolingi menininkams, kuomet visada taip buvo. Daugeliu atvejų kokio dailės meno padėtis šiandien tebėra, menininkas šiandien nėra tikrai reikalingas. Jis liko sociologinis tipas, liekana, jis turi pats pasiteisinti, kad intelektualinių emocijų paveiktas, liko iš visuomenės išskritęs.

Art Institutas įsigijo Rubensą

Chicagos Meno institutas pirmame aukšte nišoje pakabino neseniai įsigytąjį Rubenso paveikslą "Šventoji šeima". Šį paveikslą turėjo Londone gyvenanti ponija M. W. Gambino.

Rubensas šį paveikslą nutapė, kaip yra manoma, 1615 metais, būdamas 38 metų amžiaus. Flemų dailininkas Peter Paul Rubens buvo produktingas: sukūrė daug monumentalaus didumo šventųjų ir mitologinių paveikslų. Jis turėjo daug pagelbininkų ir mokinių, kurie norėjo jo dirbtuvėje dirbti, ir jie dirbdavo Rubensui, net detalųjį darbą.

Rubenso žmonių kūno spalvos permatomos, lyg sidabriniai pilkšvos su ružavais atspalviais. Šis paveikslas pasižymi nišoje per šventes, kad žmonės galėtų pamatyti, o vėliau bus nugabentas į kitą skyrių. Paveikslo formatas yra 46x35 1/2 inčų.

PETER PAUL RUBENS

"Šventoji šeima"

Šį Rubenso brangų kūrinių neseniai įsigijo Chicagos Meno institutas.

